

Greiðslur til framleiðenda

GREIÐSLUFYRIRKOMULAG TIL MJÓLKURFRAMLEIÐENDA

Samkvæmt Búvörulögum ákvarðar Verðlagsnefnd búvöru lágmarksverð fyrir mjólk sem afurðastöðvum er skylt að greiða til mjólkurframleiðenda fyrir mjólk framleidda innan greiðslumarks (8.gr. laga nr.99/1993). Lágmarksverð skal „...miðast við 1. flokks mjólk með skilgreindu efnainnihaldi..“ sem lengi hefur verið skilgreint sem meðaltal fitu- og próteininnihalds mjólkur síðastliðin þrjú verðlagsár hverju sinni. Gæðakröfur sem 1. flokks mjólk þarf að uppfylla eru skýrðar í sérstökum kafla síðar í ársskýrslu SAM. Fyrir utan tekjur vegna sölu mjólkur til afurðastöðva fá mjólkurframleiðendur greiðslur samkvæmt samningi ríkis og bænda um starfsskilyrði nautgriparæktar.

GREIÐSLUR AFURÐASTÖÐVANNA

Lágmarksverð, fyrir 1. flokks mjólk innan greiðslumarks, tekur breytingum eftir samþykktum verðlagsnefndar búvöru og ef breytingar verða á skilgreindu efnainnihaldi í upphafi hvers verðlagsárs. Frá 1. desember 1993 hafa afurðastöðvar greitt framleiðendum eftir fitu- og próteininnihaldi mjólkur. Frá 1993 til loka árs 2013 var lágmarksverði skipt þannig að 25% var greitt miðað við fituinnihald og 75% fyrir próteininnihald, en frá 1. janúar 2014 hafa greiðslur skipts jafnt, 50% fyrir fitu og 50% fyrir prótein. Greiðslum lágmarksverðs er skipt milli efnabáttá á einingar samkvæmt skilgreindu efnainnihaldi mjólkur. Lágmarksverð mjólkur og skipting þess á efnabætti, frá árinu 2013, eru sýnd í töflu 11.

Tafla 11. Lágmarksverð mjólkur og breytingar þess frá árinu 2013; Lágmarksverð og verð á efnabætti:

Gildir frá	Skýring	Lágmarksverð krónur / lítra	Viðmiðunarmjólk		Verð á efnabátt		Verð á einingu	
			Fita	Prótein	Fita	Prótein	Fita	Prótein
1.1.2013	Ný viðmiðunarmjólk	80,43	4,11%	3,32%	20,1075	60,3225	4,8924	18,1694
1.10.2013	Hækkun verðs	82,92	4,11%	3,32%	20,7300	62,1900	5,0439	18,7319
1.1.2014	Ný viðmiðunarmjólk og breytt verðhlutföll	82,92	4,12%	3,33%	41,4600	41,4600	10,0932	12,4505
1.1.2015	Ný viðmiðunarmjólk	82,92	4,10%	3,30%	41,4600	41,4600	10,1123	12,5636
1.8.2015	Hækkun verðs	84,39	4,10%	3,30%	42,1950	42,1950	10,2915	12,7864
1.1.2016	Ný viðmiðunarmjólk	84,39	4,09%	3,30%	42,1950	42,1950	10,3166	12,7864
1.7.2016	Hækkun verðs	86,16	4,09%	3,30%	43,0800	43,0800	10,5330	13,0545
1.1.2017	Ný viðmiðunarmjólk og hækkun verð	87,40	4,10%	3,30%	43,7000	43,7000	10,6585	13,2424
1.1.2018	Ný viðmiðunarmjólk	87,40	4,12%	3,30%	43,7000	43,7000	10,5811	13,2424
1.9.2018	Hækkun verðs	90,48	4,12%	3,30%	45,2400	45,2400	10,9540	13,7091
1.1.2019	Ný viðmiðunarmjólk	90,48	4,15%	3,31%	45,2400	45,2400	10,9012	13,6677
1.1.2020	Ný viðmiðunarmjólk og hækkun verð	92,74	4,15%	3,36%	46,3700	46,3700	11,1735	13,8006
1.6.2020	Hækkun verðs	97,84	4,15%	3,36%	48,9200	48,9200	11,7880	14,5595

GREIÐSLUR FYRIR MJÓLK SEM FRAMLEIDD ER UMFRAM GREIÐSLUMARK

Mjólk sem framleidd er umfram greiðslumark og er unnin af afurðastöðvum skal samkvæmt Búvörulögum markaðsfærð erlendis á ábyrgð afurðastöðvar og framleiðanda. Greiðslur afurðastöðva fyrir mjólk sem framleidd er umfram greiðslumark eru því háðar ákvörðun afurðarstöðva hverju sinni.

Frá 2012 til 30. júní 2016 greiddi Auðhumla tvö verð fyrir mjólk sem framleidd var utan greiðslumarks. Sérstakt verð var greitt fyrir umframmjólk sem var 2% og minna af greiðslumarki hvers kúabús, en lægra verð var greitt fyrir umframmjólk sem var meira en 2% yfir greiðslumarki kúabúsins. Gildandi verð vegna umframmjólkur hjá Auðhumlu frá 1.3.2012 til 30.6.2016, eru birtar í töflu 12.

Tafla 12. Verð Auðhumlu svf fyrir umframmjólk frá 1. mars 2012:

Verð gildir frá	Innan 2% marksins	Umfram 2%
1. mars 2012	42,00 kr/ltr	36,00 kr/ltr
1. júní 2012	37,50 kr/ltr	32,50 kr/ltr
1. september 2012	38,00 kr/ltr	33,00 kr/ltr
1. apríl 2013	42,00 kr/ltr	36,00 kr/ltr
1. júlí 2013	47,00 kr/ltr	42,00 kr/ltr
30. september 2013	82,92 kr/ltr	82,92 kr/ltr
1. ágúst 2015	84,39 kr/ltr	84,39 kr/ltr

Samkvæmt samþykkt stjórnar Auðhumlu 1. apríl 2016 var tekið upp nýtt verðkerfi fyrir umframmjólk frá og með 1. júlí 2016. Með nýju kerfi er reiknað fullt verð á umframmjólk miðað við efnainnihald og gæðaviðmið, en síðan er innheimt innvigtunargjald af hverjum lítra umframmjólkur eftir því sem stjórn telur nauðsynlegt vegna markaðsaðstæðna. Innvigtunargjald á umframmjólk samkvæmt ákvörðunum stjórnar Auðhumlu frá því að nýja kerfið var tekið upp er sýnt í töflu 13.

Tafla 13. Innvigtunargjald Auðhumlu á umframmjólk frá 1. júlí 2016:

Innvigtunargjald gildir frá	Innvigtunargjald
1. júlí 2016	20,00 kr/ltr
1. janúar 2017	35,00 kr/ltr
1. febrúar 2017	20,00 kr/ltr
1. desember 2017	40,00 kr/ltr
1. apríl 2018	52,00 kr/ltr
1. september 2018	57,00 kr/ltr
1. október 2018	60,00 kr/ltr
1. mars 2019	29,00 kr/ltr
1. ágúst 2020	20,00 kr/ltr

Á fundi stjórnar Auðhumlu 25. janúar 2019 var ákveðið að frá 1. mars 2019 verði grunnverð fyrir umframmjólk 29,00 krónur á hvern lítra og að grunnverð fyrir umframmjólk frá hverjum framleiðenda taki síðan breytingum í samræmi við almennar reikniaðferðir vegna efnainnihalds, mögulegra verðfellinga og gæðaálags. Nýtt verð fyrir umframmjólk var samþykkt á fundi stjórnar Auðhumlu sem gildir frá 1. ágúst 2020; sjá töflu 14.

Tafla 14. Verð Auðhumlu fyrir umframmjólk frá 1. mars 2019:

Verð á umframmjólk gildir frá	Verð krónur á lítra
1. mars 2019	29,00 kr/ltr
1. ágúst 2020	20,00 kr/ltr

GREIÐSLUR RÍKISSJÓÐS

Í samningi um starfsskilyrði nautgripærktarinnar er tiltekið hve háar fjárhæðir verða greiddar til stuðnings nautgripærkt á hverju ári. Heildarfjárhæðir sem ríkið greiðir eru fastar upphæðir á hverju ári samnings-tímans óháð heildargreiðslumarki. Af því leiðir að hækki greiðslumark, þá lækka greiðslur á hvern lítra þegar stuðningurinn dreifist á fleiri lítra. Stuðningur ríkisins er greiddur samkvæmt samningi um starfsskilyrði nautgripærktar frá 19. febrúar 2016 og í samræmi við endurskoðaðan samning sem var undirritaður 25. október 2019.

VIÐMIÐUNARMJÓLK

Efnainnihald viðmiðunarmjólkur er meðalefnainnihald í mjólk á landinu síðustu þrjú verðlagsár. Ný viðmiðunarmjólk reiknast í upphafi hvers verðlagsárs og gildir fyrir það ár. Efnainnihald viðmiðunarmjólkur árið 2019 var 4,15% fita og 3,31% prótein. Fyrir árið 2020 er efnainnihald viðmiðunarmjólkur 4,15% fita og 3,36% prótein.

ÞRÓUN Á GREIÐSLUM TIL MJÓLKURFRAMLEIÐENDA

Í töflu 15 er sýnt viðmiðunarverð til framleiðenda 1. september síðustu 13 ár, miðað við mjólk með 4,2% fitu og 3,4% prótein að meðaltali. Verðið var 65,37 kr/lítra 1. september 2008 og 99,01 kr/lítra sama dag árið 2020. Mikilvægt er að benda á að verð sem sýnt er í töflu 15 er ekki verð sem er greitt til framleiðenda á hverju ári; þetta er viðmiðunarverð sem sett er upp miðað við fasta dagsetningu og fast efnainnihald til að sýna hvernig greiðslur til mjólkurframleiðenda þróast ár frá ári miðað við ákveðnar fastar forsendur.

Í töflu 15 er einnig sýnt hvernig ríkisstuðningur til nautgripærktarinnar hefur þróast, reiknað í krónum á hvern lítra mjólkur samkvæmt heildargreiðslumarki hvers árs. Rétt er að benda á að hluti stuðnings til nautgripærktarinnar fer ekki til mjólkurframleiðslu og raunverulegur stuðningur til mjólkurframleiðslu er því lægri en sýnt er í töflu 15.

Tafla 15. Verð til framleiðenda á lítra af mjólk með 4,2% fitu og 3,4% próteini pr. 1. sept. ár hvert 2008 – 2020.

Greiðsla	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Afurstastöðvaverð á lítra	65,37	72,59	72,59	79,20	82,32	84,87	84,60	86,70	88,62	89,46	92,62	93,85	99,01
Ríkisstuðningur á lítra*	45,89	46,53	48,59	50,09	53,29	54,10	51,72	46,79	48,94	45,94	45,92	47,39	48,73
Tekjur bónda á lítra	111,26	119,12	121,18	129,29	135,61	138,97	136,32	133,49	137,56	135,40	138,54	141,24	147,74

*Allur ríkisstuðningur til Nautgripærktarinnar deilt á lítra greiðslumarks á verðlagi viðkomandi árs.

Árið 1993 var hætt að niðurgreiða mjólkurafurðir til neytenda og stuðningur ríkisins var færður í beingreiðslur á hvern lítra mjólkur sem framleiddur var innan greiðslumarks. Við upphaf beingreiðslna var afurðastöðvarverð á lítra 28,3 krónur og beingreiðsla á hvern lítra 24,77 krónur. Hlutfall afurðastöðva í greiðslum til bænda var þá um 53% af þeim greiðslum sem kúabændum voru greiddar fyrir hvern framleiddan lítra.

Séu tölur í töflu 14 skoðaðar og reiknað hve stór hluti af tekjum bænda á hvern lítra kemur frá afurðastöðvum árið 2020, þá kemur í ljós að beingreiðslur hafa frá árinu 1993 lækkað úr því að vera 47% af tekjum á hvern í 33% af tekjum á hvern lítra 2020. Sett í alþjóðlegan samanburð þá var stuðningur við mjólkurframleiðslu í Bandaríkjunum Norður Ameríku metinn 45% af framleiðslukostnaði mjólkur árið 2016 (Heimild: Congress thumbs its nose at WTO and The Doha Round – U.S. Federal and state subsidies to agriculture).

Séu greiðslur ríkissjóðs til stuðnings nautgriparæktinn á tímabilinu 2004-2020, reiknaðar á verðlag 2020, með vísitölu neysluverðs 31. desember hvert ár, kemur í ljós að á tímabilinu hefur ríkisstuðningur til nautgriparæktar lækkað að raungildi um 2.050.000.000 krónur eða 23%.

Frá 2007 til 2019 jókst eftirspurn eftir mjólkurvörum um 25% og íslenskir kúabændur svöruðu kalli markaðarins með því að auka framleiðslu mjólkur. Þrátt fyrir aukna framleiðslu var stuðningur ríkisins lækkaður að raungildi. Lækkun stuðnings á hvern lítra greiðslumarks er þess vegna mun meiri en lækkunin á ríkisstuðningi. Að raungildi nemur lækkun stuðning á hvern lítra innan greiðslumarks á tímabilinu 2004-2020 um 38 krónum, eða 44%. Ef ríkisstuðningur hefði fylgt bæði verðlagsþróun og framleiðsluaukningu á tímabilinu 2004-2020 og haldist óbreyttur að raungildi, þá hefði ríkisstuðningur til mjólkurframleiðslu verið um 5.535.000.000 kr hærri árið 2020.